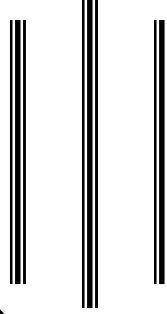

शोधनिर्देशक
डा. स्थिरप्रसाद पराजुली
सहप्राध्यापक

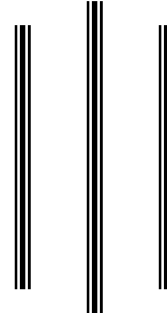
“गोपालप्रसाद रिमालका नाटकमा पाइने नारी चिन्तनको विश्लेषणात्मक अध्ययन”

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय,
नेपाली शिक्षण विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्र
(५१०-१) को पूरक प्रयोजनको लागि

प्रस्तुत

शोधप्रबन्ध

शोधार्थी

श्री श्यामबाबु मण्डल

नेपाली शिक्षण विभाग
रामस्वरुप, रामसागर बहुमुखी क्याम्पस
जनकपुरधाम, धनुषा (२०६७)
एम.ए.दोस्रो वर्ष (निममित)
परीक्षा क्रमाङ्क: १४०२२१

शोध निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकायअन्तर्गत रामस्वरुप रामसागर बहुमुखी क्याम्पसमा नेपाली विषय स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष (एम.ए.) को दसौं पत्रको पूरक प्रयोगजनका लागि “गोपाल प्रसाद रिमालका नाटकमा पाइने नारी चिन्तनको विश्लेषणात्मक अध्ययन” शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र शोधार्थी श्री श्यामबाबु मण्डलले मेरो निर्देशनमा तयार गर्नुभएको हो । नारी चिन्तनको विशद अध्ययन गरी उनले नारी चिन्तनको विषयमा परिश्रमपूर्वक तयार गरिएको यस शोधकार्यप्रति म पूर्ण सन्तुष्ट छु । आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सम्बद्ध निकायमा सिफारिस गर्दछु ।

मिति: २०६८ / /

डा. स्थिरप्रसाद पराजुली
सहप्राध्यापक
नेपाली शिक्षण विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
रामस्वरुप रामसागर बहुमुखी
क्याम्पस जनकपुरधाम, धनुषा

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय, नेपाली
शिक्षण विभाग रामस्वरुप रामसागर बहुमुखी
क्याम्पस जनकपुरधाम, धनुषा

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षण विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्र (५१०-१) को पूरक प्रयोजनका लागि रामस्वरुप रामसागर बहुमुखी क्याम्पस जनकपुरका शोधार्थी श्री श्यामबाबु मण्डलले प्रस्तुत गर्नुभएको “गोपाल प्रसाद रिमालका नाटकमा पाइने नारी चिन्तनको विश्लेषणात्मक अध्ययन” शीर्षकको शोधप्रबन्ध स्वीकृति गरिएको छ ।

शोधमूल्याङ्कन समिति

<u>नाम</u>	<u>पद</u>	<u>हस्ताक्षर</u>
१		
२		
३		
४		
५		

कृतज्ञता ज्ञापन

“गोपाल प्रसाद रिमालका नाटकमा पाइने नारी चिन्तनको विश्लेषणात्मक अध्ययन” शीर्षकको प्रस्तुत शोधप्रबन्ध त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षण विभाग अन्तर्गत दोस्रो वर्षको दसौं पत्र (५१०-१) को स्नातकोत्तर उपाधिका लागि तयार पारिएको हो ।

प्रस्तुत शोधप्रबन्धको विषय छनोटदेखि लिएर लेखन कार्यको अन्त्यसम्म पनि आफ्ना अनेक समस्या हुँदाहुँदै उपयुक्त निर्देशन सरसल्लाह र सहयोग गरिदिनु हुने शोध निर्देशक एवम् श्रद्धेय गुरुवर डा. स्थिर प्रसाद पराजुली ज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

“शिक्षा नै जीवन अगाडि बढाउने उत्कृष्ट मार्ग हो” भनी सधैं शिक्षा आर्जनमा अग्रसर हुने प्रेरित गर्ने मेरा पूजनीय पिता श्री नन्ददेव मण्डल एवम् ममतामयी माता श्रीमती ईशैर देवी मण्डल प्रति म सर्वप्रथम हार्दिक आभार प्रकट गर्दै उहाँहरुको सहयोगको जीवनभर ऋणी भएको ठान्दछु ।

मेरो शैक्षिक वृद्धि विकासका लागि उचित मार्ग निर्देशन गरिदिनु हुने मेरा श्रद्धेय गुरुहरु श्री किशोर कुमार खतिवडा, श्री फुलगेन महासेठ र श्री अनुरुढ ठाकुर प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यसै गरी रामस्वरूप रामसागर बहुमुखी क्याम्पसमा अध्ययन गर्ने मेरा पूर्व मित्र बुद्धि विनोद दाहाल प्रति पनि म धेरै कृतज्ञ छु । शोधपत्रको टङ्गन कार्यमा महत्वपूर्ण समय दिई यथाशक्य सहयोग गरिदिएका मिर्चैया स्थित ग्लोबल कम्प्युटर प्रिन्टिङ्ग सेन्टरका भाइ रबिन यादबलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधप्रबन्धको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तर्गत रामस्वरूप रामसागर बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षण विभाग जनकपुर समक्ष पेश गर्दछु ।

शोधकर्ता

श्यामबाबु मण्डल

एम.ए. दोस्रो वर्ष

नेपाली शिक्षण विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

रामस्वरूप रामसागर बहुमुखी

क्याम्पस जनकपुरधाम, धनुषा

विषय - सूची

पहिलो परिच्छेद

शोधपरिचय

शीर्षक

पेज नं.

१.१ शोधशीर्षक	१
१.२ शोधप्रयोजन	१
१.३ विषयपरिचय	२
१.४ समयस्याकथन	२
१.५ शोधको उद्देश्य	३
१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा	४
१.७ शोधकार्यको औचित्य	५
१.८ शोधकार्यको सीमाङ्कन	६
१.९ सामग्री सङ्कलन र शोधविधि	६
१.१० शोधपत्रको रुपरेखा	६

दोस्रो परिच्छेद

नाटकको सैद्धान्तिक परिचय र स्वरूप

२.१ नाटकको सैद्धान्तिक परिचय	८
२.२ नाटकको परिभाषा	९
२.३ नाटकको उत्पत्ति	११
२.४ नाटकका तत्वहरु	१३
२.५ नाटकको विकास	१६
२.६ नाटकको भेद	१७
२.७ निष्कर्ष	१९

तेस्रो परिच्छेद

गोपालप्रसाद रिमालको परिचय

३.१ बाल्यकाल र शिक्षा	२१
३.२ दाम्पत्य जीवन पारिवारिक स्थिति र आजीविका	२२
३.२.१ दाम्पत्य जीवन	२२

३.२.२	परिवारिक स्थिति	२३
३.२.३	आजीविका	२३
३.३	व्यक्तित्व	२४
३.३.१	साहित्यिक व्यक्तित्व	२४
३.३.२	नाटककार व्यक्तित्व	२५
३.३.३	कवि व्यक्तित्व	२७
३.३.४	राजनैतिक व्यक्तित्व र सङ्घसंस्थामा संलग्न व्यक्तित्व	३०
३.३.४.१	राजनैतिक व्यक्तित्व	३०
३.३.४.२	सङ्घसंस्थामा संलग्न व्यक्तित्व	३२
३.४	निष्कर्ष	३३

चौथो परिच्छेद

रिमालका नाटकमा नारीपात्रको विश्लेषणात्मक अध्ययन

४.१	रिमालका नाटकमा प्रस्तुत नारी चिन्तनको मूल्याङ्कन	३५
४.२	मसान नाटकमा नारी चिन्तन	३९
४.३	मसान नाटकमा उपस्थित नारीको विभिन्नकोणबाट विश्लेषण	४०
४.३.१	युवती	४०
४.३.२	दुलही	५८
४.३.३	अरु नारीपात्रहरु	६७
४.३.४	नारीको नारीप्रतिको दृष्टिकोणका आधारमा 'मसान' नाटक	७०
४.३.५	नारीको पुरुषप्रतिको दृष्टिकोणका आधारमा 'मसान' नाटक	७७
४.३.६	लेखकको नारीप्रतिको दृष्टिकोणका आधारमा 'मसान' नाटकमा नारी चिन्तन	७९
४.४	'यो प्रेम'	८२
४.४.१	'यो प्रेम' नाटकमा प्रस्तुत प्रमुख नारीपात्र	८४
४.४.१.१	गंगा	८५
४.४.१.२	शशि	९४
४.४.२	नारीको नारीप्रतिको दृष्टिकोणका आधारमा 'यो प्रेम' नाटक	९९
४.४.३	नारीको पुरुषप्रतिको दृष्टिकोणका आधारमा 'यो प्रेम' नाटक	१०१
४.४.४	लेखकको नारीप्रतिको दृष्टिकोणका आधारमा 'यो प्रेम' नाटक	१०२
४.५	निष्कर्ष	१०४

पाँचौ परिच्छेद
उपसंहार र निष्कर्ष

५.१ उपसंहार	१०७
५.२ निष्कर्ष	११३
सन्दर्भग्रन्थसूची	११५

संक्षेपीकृत शब्द तथा सूची

अनु	-	अनुवाद
अप्र	-	अप्रकाशित
एम.ए.	-	मास्टर आफ आर्टस
क्र.सं.	-	क्रम संख्या
गो.प.	-	गोरखापत्र
त्रि.वि.	-	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नं.	-	नम्बर
ने.रा.प्र.प्र.	-	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
पं.	-	पण्डित
पृ.	-	पृष्ठ
प्र.सं.	-	प्रथम संस्करण
प्रा.लि.	-	प्राइभेट लिमिटेड
रा.रा.ब.	-	रामस्वरुप रामसागर बहुमुखी
वि.सं.	-	विक्रम सम्वत्
स.	-	समीक्षा
सं.	-	सम्पादक
सम्पा	-	सम्पादक
सह.प्रा.	-	सहप्राध्यापक
सह. सं.	-	सहसम्पादक

शोधग्रन्थमा प्रयोग गरिएका लेख्य चिन्हहरू

(,)	-	अल्पविराम
(!)	-	उद्गार
(' ' / " ")	-	उद्धरण
(")	-	ऐजन
(' ')	-	कोष्ठक
(/)	-	तिर्यक्
()	-	पूर्णविराम
(?)	-	प्रश्नवाचक
(-)	-	योजक
(:)	-	विसर्ग
(.)	-	संक्षेपक